

UNIWERSYTET ŚLĄSKI
W KATOWICACH

Katowice, 8 września, 2023 r.

Prof. dr hab. Eugenia Mandal
Instytut Psychologii
Uniwersytet Śląski w Katowicach

Recenzja rozprawy doktorskiej mgr Bogumiły Krawiec
pt. „Intymność w związkach młodych dorosłych”
napisanej pod kierunkiem dr hab. Ewy Rzechowskiej, prof. uczelni
Recenzja dla Instytutu Psychologii Wydziału Nauk Społecznych
Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego Jana Pawła II

Problematyka i cel dysertacji

W pracy podjęto się analizy problematyki intymności oraz tego, jak jest ona rozumiana przez młodych ludzi tworzących tzw. bliskie związki. Temat jest aktualny i interesujący. Współcześnie zauważyć możemy, że coraz rzadziej słyszymy o małżonkach, narzeczonych, a częściej o „partnerach”. Obserwujemy, że bliskie relacje łączące kobiety i mężczyzn przyjmują różne formy: małżeństwo, narzeczeństwo i tzw. związki nieformalne. Różne są w nich motywacje (np. miłość, przyjaźń, korzyści emocjonalne, sprawy materialne, sponsoring, *friends with benefits* itd.) i różny jest ich czas trwania relacji (związki krótko- i długoterminowe).

Zastanawiać zatem się można jak – w istocie - jest rozumiana jest bliskość w romantycznych relacjach dwojga osób.

Autorka rozprawy przyjmuje, że sednem bliskich związków kobiet i mężczyzn jest fenomen intymności. Jednocześnie ma świadomość, że jest to pojęcie w nauce i w potocznym rozumieniu niejednoznaczne i w znacznym stopniu subiektywne.

Celem rozprawy jest „określenie sposobów kształtowania się intymności oraz jej realizowania w relacjach romantycznych” (str. 6) przez osoby młodych dorosłych, ponadto zwrócenie uwagi na kontekst społeczny. Autorka pragnie zbadać rozumienie i „wyobrażenia” o intymności współczesnych kobiet i mężczyzn. Zakłada, że najlepszą w badaniu tego tematu będzie metodologia badań jakościowych.

Wybór problematyki, celu, metodologii rozprawy oceniam jako oryginalny i bardzo dobry. Tematyka jest nie tylko aktualna i ważna społecznie, ale też merytorycznie interesująca. Jest subiektywnie rozumiana, zatem zasadna jest perspektywa narracyjna. Praca ma stosunkowo szeroki zakres, lokuje się w obszarze psychologii emocji, psychologii bliskich związków i psychologii rozwojowej. Posiada wątki filozoficzne, teologiczne i socjologiczne.

Ponadto dysertacja posiada znaczenie aplikacyjne, rezultaty mogą być potrzebne np. poradnictwie wychowawczym , rodzinnym, w edukacji, w terapii par i małżeństw.

Strona formalna pracy

Dysertacja posiada bardzo dobrą strukturę formalną. Liczy 176 stron. Jest kompletna, ma poprawny układ, zawiera niezbędne dla rozpraw doktorskich części składowe: wstęp, część teoretyczną złożoną z dwóch rozdziałów i część omawiającą badania własne: metodologię badań, omówienie rezultatów, podsumowanie, dyskusję wyników i zakończenie. Posiada też starannie przygotowany 16-stronicowy aneks dokumentujący użyte procedury badawcze. W

pracy znajduje się obszerna bibliografia oraz streszczenia w języku polskim i angielskim. Praca napisana jest bardzo eleganckim i poprawnym naukowo językiem.

Część teoretyczna

Część przeglądowa rozprawy przygotowana jest w bardzo dobry sposób. W części teoretycznej Autorka pokazuje swoje znakomite odczytanie w problematyce intymności. Analizy cechuje wnikliwość i wrażliwość na poruszane kwestie.

W kolejnych dwóch (liczących ponad 60 stron) rozdziałach w kompetentny dobrze uporządkowany i elokwentny sposób dokonała przeglądu podstawowych zagadnień dotyczących fenomenu intymności, także w aspekcie rozwojowym.

W Rozdziale 1. Intymność i zagadnienia definicyjne, zasadnie zwróciła uwagę na trudności definicyjne w tworzeniu definicji intymności w pracach naukowych: w psychologii, filozofii, antropologii Wskazała, że sprawa komplikuje się jeszcze bardziej, gdy chodzi o badania empiryczne intymności, jak „zmierzyć” intymność osób badanych i ich relacji interpersonalnych.

W potocznym znaczeniu też pojęcie intymności było i jest różnie rozumiane, m.in. z uwagi na okres historyczny i czas, w którym ludziom przyszło żyć. Autorka przywołuje rozmaite szerokie i wąskie definicje intymności jako: coś „najgłębszego”, „bardzo osobistego”, „poufnego”, „erotycznego”, „miłosnego”, „rodzaju kontaktu fizycznego i seksualnego”. Wskazuje na intymność emocjonalną i seksualną. Ponadto wymienia intymność intelektualną i intymność społeczną. Nie zapomina o „duchowości” (*spiritual intimacy*).

Za szczególnie cenne w rozprawie oceniam opisanie dziejów refleksji nad intymnością z jednej strony - jako historii potocznego rozumienia intymności związanych z obyczajowością i jej przemianami, ruchami emancypacyjnymi itp. oraz z drugiej strony - historii naukowego

rozumienia intymności, wskazującego na rolę potrzeby bliskości, tworzenia więzi, ujawniania siebie (*self-disclosure*), intymnej ekspresji i innych.

Ważne są tutaj wykonane w pracy analizy intymności jako cechy, jako składowej i umiejętności i zdolności w relacji diadycznej, ponadto pokazanie związku intymności z pojęciami miłości, wsparcia i seksu. Ciekawe są też analizy w kontekście: intymność – brak intymności, jak i wskazanie na intymność jako postawę (aspekty poznawczy, emocjonalny, behawioralny).

Analogicznie, rozdział 2. Intymność w aspekcie rozwoju człowieka w okresie dzieciństwa, adolescencji i wczesnej dorosłości, także jest bardzo dobrze przygotowany. Podoba mi się tutaj przyjęty przez Autorkę sposób przedstawiania znanych w psychologii koncepcji i badań na temat rozwoju człowieka w perspektywie przyjętego w dysertacji tematu, czyli w kontekście pre-intymności i intymności. Autorka nie zapomina też o roli przywiązania, środowiska rodzinnego i rówieśniczego, o fazach i stadiach rozwojowych bliskich związków.

W swojej dysertacji Autorka oparła się na bardzo dobrze dobranym i obszernym materiale źródłowym, złożonym z najnowszych publikacji polskich i anglojęzycznych. Oceniam część teoretyczną bardzo wysoko.

Część badawcza

Część empiryczna rozprawy przedstawia badania. Wykonano je metodą jakościową. W postępowaniu badawczym Doktorantka oparła się na modelu badań jakościowych nad rozwojem człowieka autorstwa promotora rozprawy Pani profesor Ewy Rzechowskiej. Model ten akcentuje - obok powszechnie stosowanych analiz ilościowych - analizę jakościową jako dobrze mierzącą zmienność i transformację badanego zjawiska.

Badania zostały poprawnie zaplanowane i zrealizowane. Zbadano liczną grupę 316 osób (189 kobiet i 127 mężczyzn). Badani byli w wieku 24-29 lat. Zastosowano pracochłonną

metodę wywiadu, kolejno procedurę algorytmu C4.5 Quinlana (1993) tworzącego, drzewo decyzyjne mające na celu wyłonienie grup osób mających jak najwięcej wspólnych cech w oparciu o kryterium płci oraz kryterium różnych sposobów realizowania intymności.

W mojej ocenie bardzo wartościowym rezultatem badań dysertacji okazało się wyłonienie różnych sposobów (nazwanych wariantami) realizowania intymności pośród badanych młodych kobiet i mężczyzn. Wyróżnione warianty zobrazowano w pracy przykładowymi wypowiedziami uzyskanymi od osób badanych. To bardzo ciekawa lektura dostarczająca wiedzy o współczesnych młodych ludziach oraz tworzonych przez nich intymnych relacjach.

Mam tutaj jednak pewne wątpliwości co do kryteriów ich opisywania i zaproponowanego nazewnictwa. Moje wątpliwości dotyczą tego, że:

1. W grupie mężczyzn wyróżniono 4 warianty, w grupie kobiet było ich 5. Młodzi badani mężczyźni często (wariant 1) nie realizowali intymności - instrumentalnie traktując partnerki, ignorując je, koncentrując się własnej potrzebie niezależności, nie chcieli być kontrolowani. Odnotowano też (2) intymność częściową - ograniczającą się do wspólnych aktywności oraz (3) intymność „niekompletną” opartą - jak na traktowaniu kobiet jako przyjaciółek, dbających i dających poczucie bezpieczeństwa, bez poczucia, czy jest to relacja tymczasowa czy też nie. Wreszcie odnotowania też (4) intymność kompletną opartą na obustronnym zaangażowaniu w relację („poświęciłbym dla niej wszystko”). Wyjaśnienia wymaga tutaj, czym różni się intymność częściowa od niekompletnej?
2. Pośród badanych kobiet analogicznie jak u mężczyzn wskazano na: (wariant 1) brak intymności (kobiety nie traktowały mężczyzn jako osoby, z którymi mogłyby stworzyć trwały związek i planować przyszłość). Kolejno wyróżniono (2) intymność prowizoryczną – opartą na uwzględnianiu oczekiwań, niepodważaniu

zasad i wzorców w otoczeniu, kontrolowaniu i decydowaniu w związku, relacja jest zrywana, gdy partner nie spełnia oczekiwań lub gdy otoczenie oceni go negatywnie, (3) intymność instrumentalną opartą kontrolowaniu i decydowaniu w związku; (4) intymność fragmentaryczną – ze „sporadycznym” (str. 119) uwzględnianiem potrzeb partnera oraz (5) intymność niekompletną – związaną „z lękiem przed zmianami” (str. 122).

Niestety pośród badanych kobiet nie odnotowano intymności kompletnej. Czyżby takowej nie było? Czy intymność fragmentaryczna u kobiet to nie to samo co samo co intymność niekompletna u mężczyzn? To też wymagało by wyjaśnienia. Może by warto pomyśleć o nazewnictwie wyróżnionych wariantów?

3. Nie jest dla mnie jasne na podstawie jakich kryteriów wskazano na źródła wzorów funkcjonowania w związkach i wyobrażeń o intymności mężczyzn (str. 105) np. twierdzenia, że badani „odrzucają normy pochodzące z rodziny pochodzenia lub je przejmują „z wielu źródeł” itd. Analogicznie moje wątpliwości dotyczą źródeł wzorców u kobiet (str. 125). Czy tezy te wynikają z analizowanego materiału badawczego?

Pomimo wskazanych powyżej pytań i wątpliwości oceniam całość empirycznych dokonań Doktorantki pozytywnie. Metody badawcze i zastosowane procedury analizy są poprawne. Wyniki potwierdzają prawidłowości opisane w literaturze, a częściowo dostarczają nowych danych o współczesnych kobietach i mężczyznach. Rezultaty są wnikliwie interpretowane i dyskutowane. Ogółem praca stanowi poważny wysiłek badawczy. Podsumowując swoją ocenę rozprawy, wzięwszy pod uwagę całość, oceniam ją pozytywnie.

Konkluzja

Stwierdzam, że rozprawa naukowa mgr Bogumiły Krawiec spełnia warunki ustawowe art. 13.1 zgodnie z ustawą o stopniach i tytule naukowym z dnia 14 marca 2003. Przedmiotem rozprawy jest oryginalne rozwiązanie problemu naukowego. Rozprawa prezentuje ogólną wiedzę teoretyczną Kandydatki w dyscyplinie naukowej psychologia oraz umiejętność samodzielnego prowadzenia pracy naukowej.

Wnoszę o dopuszczenie mgr Bogumiły Krawiec do dalszych etapów postępowania przewodu doktorskiego i publicznej obrony pracy.

Rugemda Mandala